

Atina'da Çağdaş Bir Kültür Tapınağı; Yeni Akropol Müzesi

BU YAZIDA, TSCHUMİ'NİN TASARIMI OLAN YENİ AKROPOL MÜZESİ YARIŞMA SÜRECİNİN YANI SIRA MİMARİ TASARIMIYLA DA DETAYLI BİR ŞEKİLDE AKTARILMAKTADIR

Hümevra Birol Akkurt

ÜSTTE Yapının Makriyanni bölgesi içindeki konumu ve Akropol ile ilişkisi. (Tschumi, ed. 2009, s.27)

SAĞ ÜSTTE Konsept; taban, orta ve üst. (Tschumi, ed. 2009, s.84)

SAĞ ALTTA Yapı bölümlerinin biçimsel ayrışması (H. Akkurt arşivi)

Toplumun kültürel aktivitelerine mekân olan yapıların büyük çoğunluğu, hizmet verdiği faaliyetler, tasarımları ve ortak bellekteki izleri ile konumlandıkları alanı tanınır kılmakta, kentlerin özgün objeleri haline gelmektedir. Toplumsal ve kültürel hayatının önemli bir parçası olan müzeler de, kentin sembol yapıları arasındadır. Kent bütünündeki sembol değerleri, kentin kültür ve sanat yaşamındaki vazgeçilmez konumları nedeni ile müzeler, yüzyıl dönümünün kültür tapınakları olarak tanımlanmaktadır (Baytin, 2003). İçinde yer alacağı zengin tarihsel ve arkeolojik çevre nedeni ile uzun soluklu tartışmalar sonucunda biçimlenen Yeni Akropol Müzesi de, modern çağın kültür tapınaklarından biri olarak inşa edilmiştir. Bu çalışmada, birbiri ardına eklenen mimari yarışmalar neticesinde inşa edilen Yeni Akropol Müzesi, bağlam; tasarım felsefesi; mimari ve sergileme kurgusu ile ele alınmaktadır.

Batı uygarlığının referans noktalarından ve Helen uygarlığının en önemli kült alanlarından biri olan Atina Akropolü, yalnızca bölgesinde değil evrensel düzlemde de sembol yapılar arasında yer alır. Akropol yamaçlarında ve Kutsal Kaya üzerinde bulunan, farklı tarihsel dönemlere ait mimari ve arkeolojik buluntular, 20. yüzyılın ortalarından itibaren tüm dünyanın ilgi odaklarından birini oluşturmuştur. Bölgeyi olağanüstü bir açık hava müzesi haline dönüştüren çok katmanlı kültür tabakası, doğal ortamda izlenebilen buluntuların yanı sıra kapalı ortamda korunması ve sergilenmesi

öngörülen birçok önemli sanat eserini topluma sunmaktadır. Atina Akropolü eserlerinin sergilenmesi düşüncesi ilk olarak 1865'te Kutsal Kaya üzerinde konumlandırılan Müze yapısı ile gerçekleştirilmiştir. 1885'ten sonra ortaya çıkarılan yeni bulguların ikinci bir müze yapısını gerektirmesi, bugün "Küçük Akropol Müzesi" olarak anılan yapının inşasını sağlamıştır. Bu yapı bugünkü biçimini II. Dünya Savaşı sonrası almış, 1965'te resmi açılışı gerçekleştirmiştir. Ancak, 1975'te kurulan Akropol Eserlerinin Restorasyonu Komitesi'nin 19. yüzyılın başlarında Akropol'den alınarak İngiltere'ye taşınan eserlerin geri alınması kararı, yeni sergileme alanları ihtiyacını doğurmuştur. Tespit edilen ihtiyaca ve ilgili kamu kurumlarının onayına karşın Yeni Müzenin inşası, dört uluslararası mimari yarışmayı içine alan 34 yıllık bir zaman dilimi sonucu gerçekleşmiştir.

Yarışma Süreci

Yeni müzenin nerede konumlanması ve ne tür bir mimari dile sahip olması gerektiği, oldukça uzun soluklu bir tartışmayı gündeme getirmiştir. Yeni Akropol Müzesi inşaatının koordinatörlüğünü yapan Dimitrios Pandermalis bu konuyu şöyle ifade etmektedir; "Akropol ile ilişkilenen sembolizm gücü, mimarları; arkeologları ve toplumun büyük çoğunluğunu yeni müzenin konumu; formu; misyonu konusunda hemfikir olmaktan alıkoymuştur" (Tschumi, ed. 2009, s:8). Tartışmalar sonucunda yeni müzenin Akropol'ün güneydoğu yamaçlarında yer alan tarihi Makriyanni bölgesinde konumlandırılması kararı

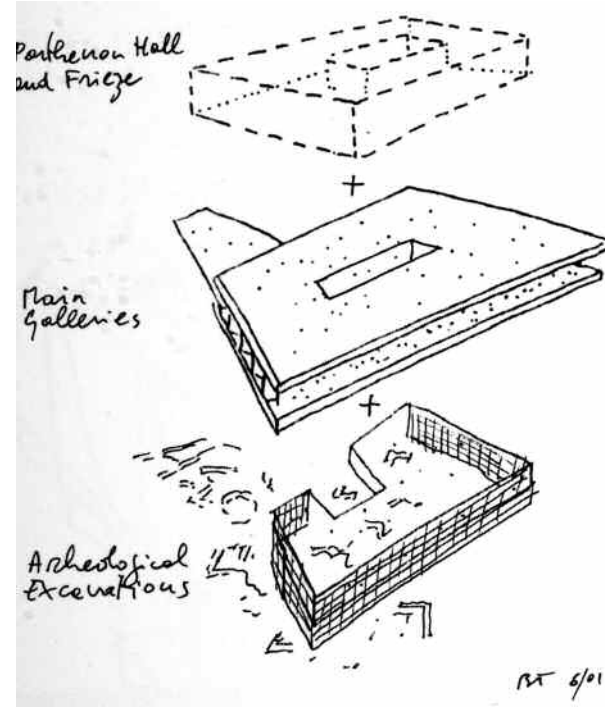
takiben, 1975 ve 1979'da Yeni Akropol Müzesi mimari yarışmaları düzenlenmiş ancak her iki yarışma da neticesiz kalmıştır. 1989'da düzenlenen üçüncü yarışmaya katılan 483 mimari öneri arasından İtalyan mimarlar Nicoletti ve Passarelli'nin tasarısı seçilmiştir. Ancak Makriyianni alanında sürmekte olan kazılarda ortaya çıkan yeni bulgular, ödülle hak kazanan mimari projenin uygulanabilmesini imkânsız kılmıştır.

Aynı proje alanında ve benzer bir program ile oluşturulan dördüncü ve son yarışma ise 2000 yılında düzenlenmiştir. Bu yarışmada, Kültür Bakanlığı kararları ve Merkez Arkeoloji Konseyinin proje alanı üzerinde yoğunlaşan tavsiyeleri doğrultusunda oluşturulan talimatlar, ortaya çıkan müze yapısının ana mimari kararlarında belirleyici olmuştur. Proje alanında sürmekte olan arkeolojik kazıların müzeye dâhil edilmesi; sergilerde dış

Yeni Akropol Müzesi

Atina Akropolü'nün güneydoğu çeperinde bulunan proje alanı, Antik Dönem kentsel bulguların yanı sıra 19. yüzyıl ve günümüz 'Atina'sının yapılarını da barındıran Makriyianni bölgesindedir. Proje alanında mevcut olan ve tasarımı şekillendiren fiziksel unsurlar, 1997-2002 yıllarında hızlandırılan çalışmalar ile ortaya çıkan arkeolojik kazı alanı ve 1836 tarihinde askeri hastane olarak inşa edilen, 1989'dan itibaren Akropol Çalışmaları Merkezi olarak kullanılan Weiler yapısıdır. Müze yapısı, arkeolojik bulguların üstünü saran, Weiler yapısına kontrollü bir erişim mesafesi ile yavaş ve bu yapının batısından Akropol'e doğru uzanan bir anlayışla alana yerleşmektedir.

Yeni Akropol müzesi, 14.000 m²'den fazla sergi alanı ile eski müze yapısının 10 katı büyüklüğünde sergileme imkânı

“MÜZENİN İNŞASI, DÖRT ULUSLARARASI MİMARİ YARIŞMAYI İÇİNE ALAN 34 YILLIK BİR ZAMAN DİLİMİ SONUCU GERÇEKLEŞMİŞTİR”

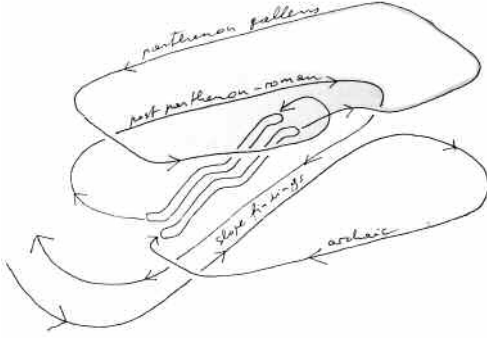
mekân hissinin oluşabilmesi için olabildiğince doğal ışık kullanımı; müze mimarisinin içinde yer alacağı kentsel çevre ile dengeli bir ilişki kurması; izleyicilerin Akropol üzerinde konumlanan Parthenon'u ve müze içinde sergilenen eserleri bir arada görebilmesi, şartnamenin yenilikçi ve belirleyici önerileri arasındadır. Sunulan öneriler arasından Tschumi Architects'in tasarısı seçilerek Yeni Akropol Müzesi'nin mimari dili belirlenmiş, 2004'te inşası başlamış ve resmi açılış 20 Haziran 2009 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

İsviçreli mimar Bernand Tschumi'nin yerel mimar Michalis Photiadis ile birlikte oluşturduğu tasarımı ön plana taşıyan nitelikler, müze yapısını temel kolonlarının gridal sistemi üzerinde yükseltmesi; büyük yüzeyli cam döşemeleri ile yapının altındaki tarihi çevreye panoramik görüş sağlaması; basit bir kurguya sahip iç mekânların oldukça nitelikli sergileme alanları oluşturması ve Parthenon eserlerini neredeyse açık hava müzesinde gibi yerleştirmesi olmuştur.

sunmaktadır. Proje ekibinin koordinatörü Bernand Tschumi, alanın Akropol'ün eteklerinde ve çağdaş kentin ızgara dokusu içindeki konumu, arkeolojik kazı alanı ile iç içe oluşu, bölgenin sıcak iklim ve deprem koşulları gibi girdilerin kendilerini basit, sade, Antik Yunan'ın matematiksel ve kavramsal netliğine sahip bir müze tasarlamaya yönelttiğini belirtmektedir (Tschumi, 2009). Bu doğrultuda tasarım süreci ve mimari kurgu, aşağıdaki sorular ve yanıtları üzerinden oluşmuştur. Batı uygarlığının en etkili yapılarından birinin 300 m. uzağında nasıl bir yapı tasarlanır?, Atina'nın farklı dönemlerine ait zengin bir arkeolojik alan üzerine ne tür bir yapı tasarlanır?, Her ne kadar dile getirilmese de, Parthenon frizinin bir araya getirilmesi hedefini taşıyan bir öngörü için nasıl bir yapı tasarlanır? Sıcak iklim kuşağında ve deprem bölgesinde yer alan bir alanda 2.500 yıllık sanat eserleri ne tür bir tasarımı ile korunur? (Tschumi, ed. 2009, s:82)

Yarışma şartnamesinin öngörülleri ve tasarım ekibinin tespit ettiği

problemlerin yanıt arayışları doğrultusunda oluşturulan Müze yapısı, birbirinden bağımsız ancak birbirine eklenilen üç bölüm ile kurgulanmıştır. Taban, orta ve üst olarak ayrılan bölümler, konum; sergileme yöntemi; sergilenen eserler; form; malzeme ile farklılaşmaktadır. Sergilenen eserlerin algısında ve kazı alanının doğal ortamının korunmasında kullanılan doğal ışık, dördüncü temel malzeme ve bir tasarım girdisi olarak benimsenmiştir.

Yapının mimarisi ile örtüşen sergileme kurgusu izleyicilerin deneyimlerine kazı alanından başlamasını, ardından Akropolün farklı evrelerine tanık olmalarını, takiben antik dünyanın bulguları içinde dolaşmaları ve bu süreçte belli noktalarda dönem yapıları ile ilgili kapsamlı bilgi edinmelerini hedeflemiştir. Bu doğrultuda 'Birinci Düzlem' zemin kotunda devam eden arkeolojik kazıları; 'İkinci Düzlem' Akropol yamaçlarına ait sergiyi; 'Üçüncü Düzlem' Arkaik, Klasik ve Geç Antikite Dönemlerine ait eserleri içermekte, son olarak 'Dördüncü Düzlem' ise Parthenon frizi ve heykellerini ziyaretçilere sunmaktadır.

Yapı bütününde tarih öncesinden geç Roma Dönemine kronolojik düzende oluşturulan sergileme, spiral bir döngü önermektedir. Bu döngüde ziyaretçi, giriş holünden Akropol yamaçları sergisinin yer aldığı rampa ile Arkaik Galerisi'ne, ardından yürüyen merdivenlerle Parthenon Galerisi'ne alınmakta, buradan tekrar aşağıya Roma Dönemi Galerisi'ne ulaştırılmakta ve sonunda giriş holü üzerinden Atina Akropolü'ne yönlendirilmektedir.

Mimari yaklaşımda taban olarak adlandırılan ilk bölüm, "proje alanında devam eden kazı alanının sergileme bütününde yer alması" problemine çözüm olarak oluşturulmuştur. Bu bölüm, Miken Döneminin konut yapıları, Geometrik Döneme ait mezarlar ve Antik Dönem Atina yapıları çevresine ait izleri barındıran kazı alanının üzerine, arkeolojik alanın sunduğu olasılıklar ve yapı üst bölümlerinin ihtiyacı doğrultusunda 100'den fazla betonarme ayak üzerinde yükselmektedir. Kazı alanının güneydoğu çeperinde oluşturulan ve zemine direkt oturan alanda ise ofis ve

depo mekânlarının yer aldığı servis alanı bulunmaktadır.

Taban bölümünde yer alan diğer düzlem giriş katıdır. Kazı alanını örterek, kuzeye doğru üçgen bir platformla açılan giriş mekânı, kent terası olarak işlevlendirilmiş geniş bir saçak ile tanımlanmıştır. Giriş terası ve giriş mekânı zeminin bir bölümü, kazı alanının algılanması amacı ile cam yüzey ile oluşturulmuştur. Taşıyıcı sistemi oluşturan betonarme ayakları saran döküm beton kafes, geçici sergi salonu, kafeterya ve toplantı salonunun yer aldığı giriş katının yanı sıra zemine oturan, ofis ve depo alanlarını barındıran servis katını da içine almaktadır. Orta servis çekirdekleri ile çevrelenen ve kazı alanının görsel algısına imkân tanıyan cam rampa, ziyaretçileri ana sergi alanlarına taşırken Akropol yamaçlarının tarihsel süreçteki morfolojik ve kültürel evrimini aktaran bulguları sergilemektedir.

Orta bölüm, ana sergileme alanlarının yer aldığı düzlem ve asma katta konumlanan restoran, multimedya alanı, satış birimlerinden oluşmaktadır. Müze yapısının ortasında yer alan galeri boşluğu, boşluğu iki yönden saran lineer servis alanları ve bu alanların çevresinde konumlandırılmış sergileme mekânları Orta bölümün mekânsal organizasyonunu belirlemektedir. Orta boşluk ve bunu çevreleyen servis birimlerinin ayrıştırdığı galerilerde Arkaik, Klasik ve Geç Antikite eserleri, Arkaik Galerisi, Parthenon Sonrası Galerisi ve Roma Dönemi Galerisi kapsamında sergilenmektedir. Orta boşlukta yaratılan galeri katında ise, Erechtheion Sergisi oluşturulmuştur. Yapının üçüncü katı olarak tasarlanan asma kat restoran ve satış mekânlarını barındırmaktadır. Bu kat düzlemindeki orta boşluk doğu yönünde genişletilmiş, Arkaik Galerisi'nin hacimsel olarak farklılaşması ve eserlerin üst kottan izlenebilmesi sağlanmıştır. Orta bölüm, kuzey ve güney cephesine geçirgen cam yüzeyler ile yönelirken, doğu ve batı cephelerinde ise kontrollü ışık alımını sağlayan ve iç mekânda sergi nişleri oluşturan metal kanatlar yer almaktadır.

Mekân kurgusunda Üst bölüm olarak tanımlanan üçüncü katta, Parthenon Galerisi ve Athena Nike Tapınağı Galerisi yer almaktadır. Yapının

çekirdeğini oluşturan orta boşluk ve servis birimlerini çevreleyen Partenon Galerisi'nde, büyük bir bölümü İngiltere'de bulunan Partenon frizinin mevcut parçaları sergilenmektedir. Müzenin inşasında da etken olan, Partenon frizinin yeniden bir araya getirilmesi hedefi, sergilemenin orijinal boyutlarda oluşturulmasını öngörmektedir. Bu doğrultuda, Partenon kutsal mekânının gerçek

referans alınmıştır. Müze yapısının taban ve orta bölümlerinde etkin olan kazı alanına uyum sağlama kaygısına karşın, üst bölümün Akropol zirvesindeki Partenon'un konumunu referans alışı, yapı aksının evrilmesinin temel nedenidir. Doğal ortam ile görsel geçirgenliğin hedeflendiği Partenon Galerisi'nin içinde bulunduğu cam prizmada iklimlendirme, bağımsız panel hareketliliği ve rüzgâr gücüne karşı

ÜSTTE Müzenin giriş aldığı kuzeydoğu cephesi (G. Savaşır arşivi)

SOL ÜSTTE Sergileme kurgusu (Tschumi, ed. 2009, s.83)

SOL ORTADA Giriş saçağı altından kazı alanının görünümü (H. Akkurt arşivi)

Arkaik Galerisi (Tschumi, ed. 2009, s.113)

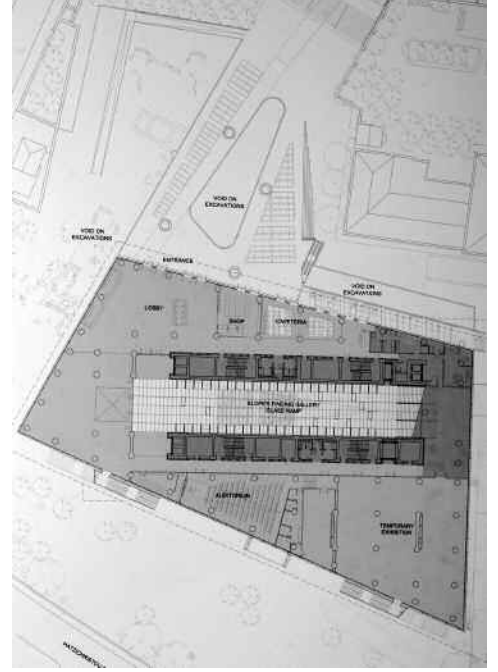
SOL ALTTA Partenon Galerisi (Tschumi, ed. 2009, s.116)

“MÜZE YAPISININ ESKİ / YENİ; TARİHİ / ÇAĞDAŞ; VAR OLAN / YENİDEN OLUŞTURULAN ARASINDA GÖRSEL VE ZİHİNSEL İLİŞKİ KURMA ÇABASI, ÖDÜLLÜ TASARIYI BAĞLAMSAKLIK AÇISINDAN NİTELİKLİ KILMAKTADIR”

boyutlarında oluşturulan ve müzenin tüm katları boyunca yükselen yapı çekirdeği, Partenon frizine ait eserlerin yerleşim yüzeyi haline gelmiştir. Galerisi mekânını çevreleyen cam yüzey, ziyaretçilerin sergilenen eserler ve eserlerin özgün mekânı olan Partenon ile kesintisiz bir görsel ilişki kurmasını sağlamaktadır. Parthenon Tapınağı, yalnızca eserlerin algılanışında röper olarak kullanılmamış, aynı zamanda bu katın kütle bütünündeki konumunda da

dayanım gibi teknik problemler konusunda uzman ekibin analiz ve araştırmaları ile çözümlenmiştir. Galerilerin aydınlatılmasında yanal cam yüzeylerden ve tepe camlarından alınan kontrollü, filtre edilmiş doğal ışığın yanı sıra ultraviyole ışık kaynakları kullanılmıştır.

Müze yapısının tasarım kurgusunda etkin olan bölümsel ayırmaya karşın, farklı bölümleri bütünleştiren bazı detaylar göze çarpmaktadır. Farklı

kotlarda oluşturulan, galeriler arası görsel bağı kuran cam döşeme yüzeyleri; mekânların yanal yüzeylerinde ve taşıyıcı kolonlarda kullanılan pürüzsüz beton yüzeyler; farklı boyutlarla, farklı mekânlarda ve cam, metal, beton gibi farklı malzemelerde kullanılan noktalamalar bu tasarım unsurlarından bazılarıdır. Yeni Akropol Müzesi, içinde konumlandığı çevre ve barındırdığı eserlerin önemi nedeni ile tasarım sürecinin kurgusundan inşanın sonlanmasına değin sanat çevresinin gündeminde önemle yer edinmiştir. Müze yapısının eski/yeni; tarihi/çağdaş;

var olan/yeniden oluşturulan arasında görsel ve zihinsel ilişki kurma çabası, ödüllü tasarımı bağlamsallık açısından nitelikli kılmaktadır. Benzer bir anlayış ile Tschumi, tasarımlarının Akropol'ün Kutsal Kayası ve Partenon Tapınağı bağlamından ayrı düşünülmemeyeceğini ve yapının bu imgelerle görsel ve kültürel bir dialog kurmakta olduğunu ifade etmektedir. Öte yandan, yapının içinde konumlandığı Makriyianni bölgesi ile kurduğu ilişkide benzer hassas kaygıları duymaması, projeye ve ortaya çıkan mimari ürüne yöneltilen eleştirilerin temel nedenidir. Müze yapısı, bir yandan sembolik olmasına

karşın geçmişi kopyalamaması ve Antik Dönemin önemli eseri Partenon'u modern bir dille yeniden inşa edışı nedeniyle övgü alırken, iç mekândaki anıtsal strüktür ve yoğun gün ışığı nedeniyle sergilenen eserlerin yeterince dikkat çekemediği, iç mekânların eserlere fon olmanın ötesinde ön plana çıktığı gibi eleştirilere de hedef olmaktadır. İçinde barındırdığı eşsiz sanat eserlerinin yanı sıra inşası ardından geçen kısa sürede yoğun övgü ve eleştiriler alan mimari, Yeni Akropol Müzesi'nin mimarlık ve sanat çevrelerinin gündemini uzun bir süre meşgul edeceğini işaret etmektedir. ■

Hümeysra Birol Akkurt, Yrd. Doç. Dr., DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

KAYNAKLAR:

- Tschumi, B (2009). "Yeni Akropol Müzesi", Yapı, sayı: 335, Ekim 2009, ss: 78-85, YEM, İstanbul
- Baytin, Ç. (2003). "4 Kent + 4 Yeni Yapı, Eski Kent Mekânlarının Canlandırılması", mimar.ist, Yıl: 3, sayı: 10, ss: 75-79, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul
- Tschumi, B. (ed.) (2009). The New Acropolis Museum, Rizzoli International Publications, New York.
- www.newacropolismuseum.gr (son giriş 30.04.2010)
- www.tschumi.com (son giriş 30.04.2010)

SOL ÜSTTE Kuzeybatı cephesi (G. Savaşır arşivi)

ÜSTTE Ana Galeriler kot planı (Tschumi, ed. 2009, s.76)

SOLDA Müzenin Akropol'den görünümü (D. Güner arşivi)

